

Nykusis kelias

Ar gali būti nykesnis kelias už tą, kuris veda į didįjį miesto sąvartyną? Juo zuja ir zuja pilkos arba žalios šiukšliavežės, retkarčiais pabarstydamos stiklo šukelių, bulvių lupenų, plutgalių, plastikinių kamščių, gelžgalių ir ko tik nori. O jeigu dar pasisuks stipresnis vėjas, tai, žiūrėk, iš kokio neuždengto dėtuvo lyg paukščiai purptelės aukštyn saldinių popierėliai, laikraščių skiautės ir net knygų lapai su spalvotais piešiniais... Visi, be abejo, mena pasaką apie Jonuką, barsčiusį paskui save duonos trupinėlius, kad susirastų kelią iš klaidaus miško. Tad jeigu kas pakliūtų į sąvartyną, susirasti kelią atgal būtų grynai juokai: taip aiškiai jis nužymėtas išbarstytais daikčiukais!..

Dabar jau vėlu, kelias į sąvartyną tuščias, visos šiukšliavežės ilsisi garažuose, o vežėjai velkasi sniego baltumo marškinius ir rišasi gėlėtus kaklaraiščius ruošdamiesi sutikti Naujuosius metus. Taip, šis vakaras įstabiausias iš visų vakarų: gerai įtempęs ausį, gali išgirsti, kaip atitrepena Naujieji metai, pakeliui čiužinėdami ledo takeliais, o įtempęs akį – įžiūrėti ant jų raudonų kepuraičių keturis baltus skaičius, pavyzdžiui, 1984. Juo trepenimas ir čiužinėjimas garsyn, juo greičiau sukasi mamos, tiesdamos stalus krakmolytom staltiesėm ir kraudamos ant jų kepsnius bei pyragus, o vaikai pašėlsta straksėti tarp eglaitės ir durų, laukdami nesulaukdami, kada sučirkš skambutis, skelbdamas atėjus Senelį su pasakom, dainom ir dovanom...

Nepaprasta ši naktis, ir kaip gera būtų klajoti po šventiško miesto gatves, spoksoti į parduotuvių vitrinas, išdabintas popierinėmis

snaigėmis ir naujametinėmis puokštėmis, žėrinčiomis gijomis ir fejų karoliais; smagu būtų žvalgytis į namų langus, už kurių tyliai dega vaškinės žvakutės; įdomu būtų sukinėtis po miesto aikštes, kur stūkso didžiulės eglės, apraizgytos mirksinčių lempučių vėriniais, o prie žemiausios šakos patikliai glaudžiasi pasakų namelis stropiai užvertomis langinėmis, kad bloga akis neišbaidytų stebuklų, kurie ten dedasi... Bet užvis geriausia tokią naktį sėdėti prie stalo šiltuose namuose, kirsti gardumynus ir žaisti su dovanom, o niekam nematant nusikabinti nuo eglaitės storiausią saldainį... Deja, deja, turime grįžti į aną nykųjį kelią, negalime nesugrįžti, kad jau nuo jo pradėjome...

O jis, tas kelias, tebėra tuščias tuštutėliausias, užlietas blyškios mėnulio šviesos ir apsiaustas slėpiningų miško šešėlių – nesgi šią naktį, Naujųjų naktį, viskas užburta ir slėpininga, netgi nykiausias kelias į miesto sąvartyną... Bet cit! Kažkas atvažiuoja...

Pavėlavusi mašina

Taip, iš miesto pusės net pasišokinėdama atbilda vieniša šiukšliavežė. Tokiu laiku? Kas nutiko?

Ogi nieko, tik pakeliui į sąvartyną vežėjas buvo užsukęs viešnagėn pas savo pusbrolių, užsisėdėjo užsivaišino nuo labo ryto ir dabar atsi-griebdamas lekia greičiau už vėją... Bet kas gi čia vėl? Užuot važiuo- tiesiai, jis staiga suka į šoną, į miško kelelį, ir už posūkio dingsta. Keis- ta, labai keista... Juk žiemą miške nei baravykai auga, nei žemuogės sirpsta... Jeigu tokiu metu į miško kelelį įsuktų našlaitė Elenytė – mes

žinotume, kad žiaurioji pamotė išvarė ją žemuogių po sniegą ieškoti, o kas gi varytų tokiu metu vežėją? Imkime ir pasivykime jį, o tada iš paslapčių pasekime, ką čia veiks. Va, sustabdęs tarp medžių mašiną, jis spūsteli geležinę rankeną palei vairą, ir dėtuvos su šiukšlėmis pasistoja pietu, išversdamas visa, kas jame sukrauta. Dabar jau aišku: nesąžiningas vežėjas patinęs važiuoti iki sąvartyno ir iškratė šiukšles pakelės miške. Atlikęs nedorą darbą, jis, žinoma, apgręš mašiną ir dums atgal į miestą, juoba kad iki vidurnakčio teliko vos pora valandų. Bet... bet ką jis vėl sumanė? Užuot spaudęs atgal, išsitraukia kirvį ir lipa lauk iš kabinos. Užtrenkia duris ir nuklampoja per sniegą į miško tankmę...

Keistas paukštis

Turbūt jau visi supratote, ko traukia į mišką žmogus su kirviu. Ir ne šiaip eglaitės jis ieško, o visų dailiausios, kupliausios, kokią priemiesčio miškuose dabar retai beaptiksi. Čia pat pusiaunaktis, tad vairuotojas spartina žingsnį, o mėnulio šviesoje grėsliai žvilga galasto kirvio ašmenys. Ant sniego šen bei ten išspaudusios paukščių bei žvėrelių pėdos, o vežėjui iš paskos nudryksta gili brydė. Tačiau kad ir kaip akylai jis dairosi – vertos eglaitės neaptinka: tai liemenėlis kreivas, tai viršūnė nulaužta, tai šonas išretęs, tai pageltę spygliai... Varganas priemiesčio miškas! Kadaise čia girios ošta, vilkų stūgauta, meškų krypuota, taurų žingsniuota, pelėdų ūbauta, o dabar šmėkstelės vienas kitas paukštelis ar žvėriūkštis ir, prislėgtas vienvės, įbaugintas miesto padaužų, nebeįmano, kur slėptis... Net ir šią naktį, Naujųjų naktį,

kai miškas buvo beatsipučias, bepamirštąs visas negandas, beprisime-
nų savo šlovingą senovę – net ir šią ramybės valandą, žiūrėk, kažkas
atsibeldžia, prikreikia atmatų ir dar graso kirviu...

Vežėjas brenda ir brenda, kol galiausiai akį patraukia nelabai aukš-
ta, bet plati ir tanki eglaitė – sakytum šokėja, pritūpusi ant plataus
sijonėlio. Tikra miško gražuolė! Viršūnė šauna į dangų it žalia strėlė, o
šakos taip dailiai susiklosčiusios, lyg kas tyčia būtų pasistengęs. Ir tik
iš šiaurės pusės viena apatinė šaka išsibrovusi, o sniegas nuo jos nužer-
tas. Vairuotojas čiumpa ją, užsimoja kirviu...

Ir ūmai iš po eglaitės išlenda – taip, taip, išlenda, o ne iššoka! – ne-
mažas paukštis ir ima krypuoti šalin.

– Oho! – išsižioja vairuotojas, kirvis išslysta iš delno ir dunksteli
į sniegą. – Tai bent!.. Kurapka!.. Sulig kalakutu!.. – Jis apsilaižo. – Pui-
kiausias kepsnys naujamečiam stalui!

Paukštis tuo tarpu ramiausiai krypuoja tolyn, ir tik dabar vairo-
tojas apsižiūri, kad jo gerokai šlubuojama – matyt, viena koja sužalota.

– Juo geriau, juo geriau, – patenkintas trina delnus vairuotojas, –
juo lengviau bus sučiupti... Capt už uodegos, čekšt kirviu per kaklą...
naujametis skanėstas!..

Jis palieka eglaitę ir puola paukščiui iš paskos. Jau stvers už bukos
uodegos, bet ji šast – išslysta iš delno, o netekęs pusiausvyros vairoto-
jas brinkt kniūpsčiomis į pusnį.

– O kad tave!.. Na palauk! – pašokęs ima dar sparčiau vytis, o paukš-
tis taip vargiai klibikščiuoja, kad, regis, jau jau grius ir liks gulėti. Bet,
žiūrėk, vėl išslysta iš rankų ir vėl nustraksi pasiramsčiuodamas čia vie-
nu, čia kitu sparnu, o vijikas net iškišęs liežuvį bėga ir bėga, gauda ir
griūva, keliiasi ir vėl bėga, sukinėdamasis paskui paukštį aplink kelmus
ir medžius, kapnodamasis per sniego pusnis. Nuo galvos kažin kada
nuslydo kailinė kepurė, atsirišo ir pasimetė šalikas, už apykaklės prilin-
do sniego, burna garsiai šnopuoja, išplėstos akys nieko nemato, tik tą
vieną tebesprunkantį paukštį, kurį jau jau nustvers... ak! Ir vėl išslydo...

– O kad tave kipšas! – kažkelintą kartą nusikeikia įniršęs vijikas. – Pala, tuoj nustversiu už kaklo, tuoj... prakeikimas! – vėl įsimurdo į pusnį. – Atsiimsi, kai pačiupsiu... paspirgėsi orkaitėj... niekur nepabėgsi... tuoj...

Čia lyg įbestas sustoja: prieš pat nosį išnyra kelias, pribarstytas stiklo šukių, bulvių lupenų, popiergalių – kelias, kuriuo važiavo prieš įsukdamas į miško taką. Kurapka tarsi skradžiai žemės prasmego; aplink nė gyvos dvasios, ir tik toje pusėje, kur miestas, dangų perrėžia tai viena, tai kita šventinė raketa, paleista nekantraujančios rankos. Vairuotojas apsidairo: iš abiejų kelio pusių tamsuoja gūdūs miškeliai, į juos šakojasi keliukai, tačiau kuriuo buvo įsukęs į mišką – spėliok nespėliojęs.

Perimtas apmaudo apsidairo ieškodamas nelemto paukščio ir aikteli: raišoji kurapka, taip vargiai plumpsėjusi, ramiausiai tupi pakeles medyje ir spokso į jį tokiom didelėm degančiom akim, lyg tai būtų du puodai žaliaspalvių žarijų!

Čia išnyra mėnulis, ir vijikas apsižiūri, kad kurapka – jokia kurapka, o nematytas neregėtas paukštis gauruota žvėries krūtine ir iltimis vietoj snapo, o kojos... ar tik ne batuotos?

„Vaidenasi!“ – dingteli vežėjui, bet, nespėjus pasitrinti akių, keistas paukštis nusikvatoja per visą apylinkę:

– O cho cho cho!

Ir iš nasrų jam šauna tirštas dūmas.

Vežėjui piestu stojasi plaukai. Nė pats nepajunta, kaip kojos ima nešti atgal į miestą. Dumia viską pamiršęs: mašiną, eglaitę, kirvį, kepurę... Bėgdamas kelis syk paslysta, griūva, keldamasis atgręžia išbalusį veidą: ar nesiveja pabaisa, ar netyko čiupti už gerklės, ar nenusikvatos baisiuoju balsu?

Kelias vėl tuščias, nykus, užlietas mėnulio šviesos, apkaišytas slėpiningų šešėlių, kurie lyg rūstūs sargybiniai saugo miško paslaptį – nesgi šią naktį, Naujųjų metų naktį, net ir nualinti priemiesčio miškeliai, netgi visų nykiausias kelias gali turėti paslapčių. Visur ramu, tyku, tik nuo pakeles medžio dar sykį ataidi kraupus paukščio juokas...

Vienaausis

Mėnulį užklojo naujas debesis, o kai mėnesiena vėl nušvietė miško plotelį, jame teberiogsojo palikta mašina ir išversta šiukšlių kaugė, iš kurios spėjo išlįsti viena ilga ausis. Netrukus pasirodė apskritos nustebusios akys, skelta viršutinė lūpa ir pusanthro ūso – vienas iš snukučio dešinės ir pusė iš kairės; paskui išstybo gauruotas kaklas ir galiausiai visas žaislinis kiškis. Įdėmiai apsidairęs, pajudino ausį, sukrutino ūsus; nieko įtartina neišgirdęs ir neišvydęs, nušoko nuo kaugės ir pabėgėjo į šalį.

Viskas aplink jam buvo nepažįstama ir neįprasta: žalios pušys ir nuogi berželiai, kelmai ir viršių kupstai, spygliais ir sausom šakelėm nubarstytas sniegas, šaltas ir svetimas nakties dangus...

Kiškis pasipurtė ir tvirčiau segtuku susisegė praplyšusius ties krūtine kailinėlius. Atšiaurus, o gal ir pavojingas pasaulis, kuriame taip netikėtai atsidūrė, kėlė nerimą ir rūpestį. Reikėtų kažką daryti, kažko griebtis, juk netupėsi ir nevėpsosi kiaurą naktį vienui vienas svetimame miške. Nuojauda jam patarė nešti kailį kuo toliau nuo piktalėmės mašinos ir šiukšlių krūvos. Taip... bet kurgi traukti, kaip įsikurti? Besidairant akis užkliuvo už keturkampio daikčiuko, nusiritusio atokiau nuo krūvos. Pakėlė: ogi degtukų dėžutė su raudona gaidžio galva ant dangtelio. Pakratė prie ausies: barška. Atidaręs išvydo tuziną išdegintų degtukų ir tiek pat sveikų. Neblogai! Galės susikurti ugnelę ir šiaip taip prastumti naktį, o rytą... rytą kas bus, tas bus!

Šiek tiek atkutęs, kiškis šoko ieškoti sausšakių. O jų prikritę į valias, tik rink ir nešk. Bet kurgi degti laužą? Ė, tik ne čia: bet kurią valandėlę gali pargrižti vežėjas... Verčiau movus kuo toliau į šalį, tik bėda, daiktais pusnys kone virš galvos... Bet štai į mišką suka lyg takelis, lyg brydė... „O gal, – svajingai sukrutino ūsus kiškis, – galgi jis nuves mane į jaukią rąstų trobelę, kurioje gyvena gerasis ežys? Arba į linksmą žaislų miestelį su pradundančiu traukinuku – kaip kad rodė per televizorių? Arba į tikro kiškio olą po eglės šaknimi?.. Tik nereikia nuleisti ausies... Pirmyn!“

Ir, įsibrukęs degtukų dėžutę už praplėštų kailinukų krašto, nu-striuoksėjo į miško glūdumą. Brydė vinguriavo tarp medžių, kelmų, krūmų, sniego pusnių ir atvedė prie reto grožio eglaitės. Aplink ją sniegas buvo ištryptas, o šalia apatinės šakos gulėjo kirvis žvilgančiais ašmenimis. „Še tau kad nori!“ – išpūtė akis vienaasis.

Jis atsistojo ant užpakalinių kojų, įtempė ausį ir nepatikliai apsidairė: kas žino, gal netoliese slampinėja vežėjas ar glūdo vilkas? Arba galanda nagus sulaukėjęs katinas? Arba... maža kas!

„Gal nė neverta toliau bastytis? – suabejojo. – Kirvis bus man geras ginklas: kai gulės šalia, joks priešas pulti nedrįs. O iki ryto niekas kirvio neieškos: juk ši naktis – Naujųjų metų naktis, ir visi kas gyvas švenčia linksminasi namie arba svečiuose.“

Tai prisiminęs kiškelis sielvartingai atsiduso, snukutis apsiblausė, ausis ir pusantro ūso nuknebo žemyn, viršutinė skelta lūpa sudrebėjo, o apatinė neskelta graudžiai atvipo.

– Visiems linksma, jauku, – sumurmėjo, – tik ne man, ne man... – Jis pakėlė leteną, kad nusišluostytų beištrykštančią ašarą, ir užkliudė išlindusį degtukų dėžutės kampą. – Štai!.. Kaip galėjau pamiršti!.. – Ilgai tarškino dėžutę klausydamas neatsiklausydamas. – Yra degtukų, yra žabų, bus ugnelė, bus smagu... pirmyn!

Ir guviai įniko rinkti sausuoles ir skuojas, prisitempė jų net kelis pilnus glėbius. Išrinko vietą ne per arti eglaitės, kad nepadegtų jai

šakų, sukrovė laužą ir brūkstelėjo degtuką. Linksmi sutraškėjo ugnelė, nuvirvėjo pilkas dūmų kaspinėlis, šovė kelios žiežirbos – kuo ne naujametis fejerverkas? Kiškis ištiesė į laužą abi letenas ir ilgai grožėjosi oranžiniais liepsnos liežuveliais, vienas kitą ryjančiais ir nepraryjančiais. Sausuolės taip sparčiai supleškėjo, kad netrukus vėl prireikė dumti žabų.

– Šit ką padarysiu! – pliaukstelėjo letenėlėm vienaaušis. – Sukrausiu visą rietuvę, kad pakaktų kiaurą naktį... pirmyn!

Vėl puolė rinkti, tempti ir dėlioti į dvigubą eilę žabus. Juos raniodamas tolo ir tolo nuo laužavietės, kol sustojo kaip įbestas: tarp medžių vėl vingiavo brydė, šalia jos kiūtojo susirietęs gauruotas žvėriūkštis, o gal ne žvėriūkštis – bala žino!

– Škak! – iš atokiau pabaidė jį kiškis, pasiruošęs pats nešti kulnus. – Štiš! Šiukš!

Gauruotas padaras nė nekrustelėjo. Suskliaudęs ausį, kiškis pritykino prie pat gauruočiaus ir bakstelėjo žabu: vėl nė krust! Stumtelėjo – nė mur mur! Bet... betgi čia kailinė kepurė, kad ją kur!..

„Pravers“, – tarė sau kiškis ir, prikrovęs ją žabų, užsivertė ant kupros. Jau buvo begrižtas atgal, tik tolėliau, ant sniego kauburio, išvydo dar vieną keistą daiktą. Pasidėjęs nešulį ant žemės, nušokavo ton pusėn ir įsispitirėjo – žinoma, per arti nekišdamas ūso. Šis padaras buvo ilgas ir susirangęs. „Žebenkštis?.. Žaltys?.. O gal visas smauglys? Bet... smaugliai Lietuvoj negyvena... ir dar languoti!“ – atidžiau išžiūrėjo į keistąjį gyvūną.

„Štai ką padarysiu, va!“ Jis pakėlė nuo žemės didelį kankorėžį ir iš visų jėgų sviedė į susirangėlį. Kankorėžis minkštai šleptelėjo į taikinį, o gyvūnas – nei bū, nei mė! Vėl pritykinęs, vienaaušis pamatė gulint paprasčiausią šaliką. „Še tau!“ – nustebo be galo, be krašto: tikra radiinių naktis!

Jis grįžo prie kepurės, apgaubė ją šaliku ir, persimetęs per petį, nubrido prie savo eglaitės. Pakurstė ugnį, pakrovė rietuvę – galgi pakaks?

Kepurę paguldė šalia laužo – taip, kad sėdęs į ją patogiai atsiremtų į rietuvę ir nesikeldamas iš vietos galėtų siekti žabų ir mėtyti juos į ugnį. Atsivilkė kirvį, kad būtų po letena, jeigu kas, dar sykį apsidairė, pasiklausė: ramu tylu, tik toli toli tarsi apuokas kvatoja... Įsitaisė kepurėje, apsiklojo šaliku ir pasijuto kaip užkrosnyje. Iš smagumo net uždainavo:

*Pats įkūriau šitą laužą,
Laužą šitą pats įkūriau,
Laužą pats įkūriau šitą,
Šitą šitą pats pats pats!*

– Še kaip gerai susitvarkai, jei tik nenukabini ūsų! – pagyrė save ir pasisiūbavo kepurėje. Paskui atsilošė lepinamas šilumos, džiuginamas meilaus ugnies spragsėjimo ir ėmė snūduriuoti, nepamiršdamas retsykiais įmesti vieną kitą žabą: buvo parinkęs storesnių, kad ilgiau degtų. Dabar, kai nebeliko kas darą, kai visas atsidėjo poilsiui, iš patykų – kad jas kur! – atsėlino nerimastingos mintys: „O kas rytoj? Kas poryt? Kas per visą žiemą?.. Kur dėtis, kur eiti, kaip išbūti vienam svetimame miške?.. O jeigu kas pamatęs čiups ir nuneš į tikrą sąvartyną? Tą patį, apie kurį buvo girdėjęs kalbant: viskas supleškinama iki dūmo... Brrr!..“ Bet vos nupurtė šitas mintis, atitykino prisiminimai: štai jis guli patogiausioje vietelėje žaislų dėžėje... šėlsta naktį su Buratinu ir krokodilu... priešaušriu išsėlina į balkoną ir iš jo kuždasi su gretimo balkono žaislais... sūpuojasi ant riestų medinio arkliuko kojatūrių: jis apsikabinęs priešakinę koją, krokodilas – užpakalinę: opt, opt!.. Ir – jau be ausies, perplėšta krūtinėlė, išpešiotais ūsais guli tamsiame rūsyje, trempiamas žiurkių, klojamas dulkių... kol su kiaurais puodais, išdėvėtais batais, kandžių sukapotais skudurais įmetamas į seną maišą... ir... ir... ir letenėlė dar šiaip taip sugraibo žabą laužui, bet akys nebeatsimerkia, ir nusikamavęs vienaaušis kietai įminga minkštoje kepurėje, po aukštais medžiais ir dar aukštesnėmis žvaigždėmis...